

ЕКОЛОШКО НАСЕЉЕ Планиница

ИСТОЧНА СРБИЈА

Овај пројекат је средином деведесетих започео Центар за еколошко-етнолошка истраживања Бостава - невладина организација. Почетком 2009 еко центар Анастасија је откупио један део земљишта од бивших власника и наставио са изградњом овог еколошког насеља.

Пројекат се односи на подизање алтернативног - еколошког насеља за више породица у атару села Планиница у Источној Србији, а основа су му:

- еколошка идеја
- алтернативни приступ у изградњи кућа
- коришћење алтернативних видова енергије
- биопољопривреда
- прогресивно пчеларство
- етнолошка идеја
- живот посвећен себи, својој деци и ширењу идеја живљења у природи

Градња овог еко насеља је отпошета јуна 1994.год. на земљишту величине 1,23 ха, око 900 м удаљеном од села, а наш је рад између осталих, подржало и тадашње Министарство за екологију Србије.

До сада смо:

- Направили једну плетара од прућа и глине величине око 25 м². Направили једну породичну кућу од природних материјала (дрво, камен) и запосели још две еколошке куће.
- Први становници су у еко насељу почели да живе у пролеће 1999 године. То су биле две породице са троје деце. На жалост због

укидања сеоске школе после три године живљења породице су биле принудјене да се врате у град, а да објекте користе само повремено ...

- у лето 1995. ископан је Артешки бунар дубине 64 м; вода у њему је изузетно добра за пиће, а њена количина и више него довољна за потребе насеља
- повезани смо у нисконапонску струјну мрежу, чија јачина тренутно не задовољава потребе овог еко насеља
- почевши од 1994. топлији део сваке године проводили смо са децом у камп-кућицама у започетом насељу, бавећи се баштованство, садњом воћа и зидањем. Од лета 1999 смо ту стално били настањени, а наша деца су, као прваци, уписана у основну школу у Планиница. У јесен 2002 смо се на залост вратили у град због школовања деце. За све те године били смо домаћини великом броју гостију који су долазили да се упознају са оваквим приступом животу.
- на тему једне од наших најважнијих активности; биобаштованства, чланица нашег удружења издала је три вредне књиге, и о томе одржала већи број предавања. Такође смо одржали низ предавања о својој идеји и о свом раду током протеклих година.

За градњу насеља трошили смо своја финансијска средства, уз повремену помоћ донатора, мањим делом новчане природе, а већим делом у разним врстама грађевинског материјала.

Време почетка изградње нашег насеља било је време рата у Е-БИУ и велике економске и политичке кризе у нашој земљи, па је самим тим било релативно тешко наћи особе које су могле да нас подрже. Након промена у животу наше земље, верујемо да ће бити више људи и организација које би могле да помогну изградњу и оживљавање овог насеља будућности.

Пројекат еко-етно насеља

Примењена индивидуална и колективна екологија

Овај пројекат представља основне идеје и досадашњи рад на изградњи алтернативног насеља, који је дело Центра за еко-етно истраживања Бостава и еколошког центра Анастасија.

Циљ овог пројекта је да се заинтересована лица, службе и организације упознају са нашим постојањем и радом, те да се успостави сарадња са могућим донаторима.

Наше идеје - речи, изложене у наставку текста, махом су делимично супротстављене садашњем урбано-индустријско-потрошачком начину живота, образованом по угледу на западни модел живљења, и ослањају се у највећој могућој мери по нашој жељи на наш доста запостављени традиционални начин живљења. Истовремено, наше идеје су вредне пажње као крајње позитивне, напредне, хумане и конкретне. Оне омогућавају надасве слободан, стваралачки, креативан, плодотворан и побољшан живот појединца и породице као делова природне целине - живот без отуђености.

” Свет се веома много изменио. У току је технолошка револуција која заиста глобализује свет, али не мора безусловно да значи поништавање националног

идентитета. Хегел је цивилизацију везивао за технологију, а културу за дух. Национални идентитет није заосталост, то је култура, то је језик, то је наука, то је друштво, то су институције, то су људи образовани мање или више. Дакле, идентитет је нешто што вас брани од империјалне могућности да budete поништени. И због тога ми се чини да тежиште мора бити стављено управо на то. ”

Латинка Перовић - из интервјуа РСЕ

ИДЕЈЕ

1. Еколошка идеја:

- посвећеност здравом и складном животу са природом, нарочито у областима исхране,

производње хране, одржавања чистоће и уклањања свих врста отпада;
- ненарушавање природног окружења, флоре и фауне.
- Креирање пространство ЉУБАВИ за породице понаособ или за мање заједнице

2. **Алтернативни приступ у изградњи кућа:**

- коришћење природних материјала у градњи (глина, слама, дрво, камен, цигла ,...)
- Различити типови алтернативних кућа, луце од сламе, камена, дрвета, глине ...

Неке од њих су изградјене као полуукопана биоклиматска кућа, а неке ће бити направљене у духу традиционалних кућа које су некада Давао постојале у нашим крајевима.

3. **Коришћење алтернативних видова енергије:**

- коришћење сунчане енергије за грејање воде у домаћинству путем кровних сунчевих колектора; као и ајено коришћење за добијање електричне енергије.

коришћење енергије ветра за пумпање воде путем ветрењаче са генератором.

4. **Биопољопривреда:**

- гајење здравствено-безбедне хране (органско воћа, поврћа и махунарки) на

основама биобаштованства, што значи следеће:

производња хране без примене било којих хемијских средстава за заштиту

или подстицање раста биљака и уз поштовање природних принципа о нези и заштити

ових култура.

Брање самониклих биљака и култура, као и њихово ширење у слободној природи.

5. **Прогресивно пчеларство:**

- без примене хемијских средстава за заштиту пчела од пчелињих болести
- некоришћење антибиотика нити других врста синтетичких лекова у пчеларству.

6. **Етнолошка идеја:**

- очување старих заната (нпр. ткања, дрводељства) и других традиционалних знања из области исхране, пољопривреде и воћарства;
- брање лековитог биља, којим овај крај обилује изузетно

7. **Живот посвећен себи, својој породици и ширењу ових идеја:**

- живот посвећен својој породици и себи у мери већој од оне коју омоћава

глобално друштво у коме је на жалост преовладао потрошачки менталитет;

- обједињење традиционалног и савременог начина живота кроз креативно

истраживање, као и ширење ових идеја кроз изградњу и оживљавање еко-етно

насеља, одржавање разноврсних семинара, летњих школа и кампова за омладину и одрасле.

КОНКРЕТНО Е АКТИВНОСТИ

ЗЕМЉИШТЕ

Земљиште величине 1,23 ха је добијено на поклон 1994. године од г. Драгана Вељковића из Зајечара. Даљим поклонима и куповином оно се повећало на око 3 ха, са могућношћу за несметано даље ширење. Ово земљиште покрива јужну падину брда Дел, одакле се пружа предиван поглед на планине Тупижница и Ртањ. Чине га њиве, ливадице, део покривен белогорицом, углавном храстом, белим јасеном, кленом и наше баште са пчелињак. До села кроз шумарак води бајковити вилењачки пут дужине око 900м, али се до нашег насеља може доћи и колима, неасфалтираним путем, 2/5 км дугим, скренувши са асфалтног пута Зајечар - Планиница пре самог уласка у село. Од Зајечара смо удаљени 16км, од Бољевца 14км, а од Београда тачно 220 км. Надморска висина на којој је подигнуто ово насеље је око 430 м.

КУЋЕ

У насељу су започете три куће, једна у традиционалном стилу и две камене полуукопане, од којих је једна завршена и усељена 1999. год. У градњи су коришћени искључиво природни материјали. Темељи кућа су бетонски, али су без арматуре. Сви спољашњи зидови су камени. Куће су у потпуности уклопљене у терен благо цоси падину и по свом размештају, и по изгледу.

ВОДА

У лето 1995, уз донацију Зајечарског предузећа Георад, наших финансијских средстава и новчане донације предузећа Сомбоled, дошли смо до изузетно квалитетне артерске воде на дубини од око 60 м. Вода се пење на 13 м од површине тла и одатле је црпем дубинском пумпом. Тако добијена вода је изврсна за пиће - анализу је извршио Зајечарски Завод за заштиту здравља. Наша је претпоставка да је, уз разумно коришћење, количина ове одличне воде довољна за потпуне потребе насеља. Радови на каптирању овог извора су довршени; ау плану нам је изградња и базена за воду од 40 м³, а можда и куповина јаче пумпе. Једна од замисли је да као алтернатива постоји и црпне пумпа коју би покретао аерогенератор односно ветрењача.

СТРУЈА

Насеље је повезано у нисконапонску струјну мрежу села надземним каблом дужине 300 м, али јачина струје једва да је довољна за потребе две породице (без великих потрошача струје). Овај проблем може да се олакша нпр. постављањем сунчевих кровних грејача воде и аерогенератора - ветрењаче за извлачење воде из бунара у базен, што би умањило потрошњу струје. Проблем може бити решен изградњом солидније струјне мреже, односно мање трафостанице.

БОРАВАК

Почевши од лета 1994., топлији део сваке године (од маја до новембра) проводили смо са својим породицама, пријатељима и многим гостима крај започетих кућа, бавећи се зидањем гајењем поврћа и својом децом. Од лета 1999. год. смо стални становници еко-села. Наша деца постали су прваци у Планиничкој основној школи. Од лета 2003 проводимо опет само топлији део године, с тим да треба напоменути да се овог лета (2009) започело са обновом једне од кућа са идејом да се иста претвори у заједнички објекат који ће користити велики број људи.

ШИРЕЊЕ ИДЕЈЕ

Одржали смо, нарочито током 1995. и 1996. год. многа предавања о нашем раду у Београду и Зајечару. Од фебруара до маја 1996. сваке среде смо држали предавања у београдском Дому омладине. Много пута говорили смо о себи у радио и ТВ-емисијама (Студио Б, Београд 202, БУ-радио, ИИ програм радио Београда, емисија Чекајући ветрар, Радио-Зајечар), као и у дневним и недељним часописима (Моћ природе, Практична жена, Политика, Политика експрес итд). Од лета 2008 смо се удружили са еколошким центром Анастасија и тренутно сви заједничким снагама настављамо са изградњом овог насеља.

КЊИГЕ

Једна од наших најзначајнијих активности је гајење поврћа на принципима биобаштованства, и на ту тему је чланица нашег удружења, Снежана Огњеновић, написала и издала три изванредне књиге и држала предавања у многим градовима Србије.

” Једино рад даје животну снагу, радост и свху.

Наша вредност се мери нашим делима. Нико

не може да измери наше способности према

нашим мислима и осећањима. Ко ће видети наше

способности ако не деламо, већ посматрамо? ”

МОГУЋНОСТИ

Ономе ко свој живот може да сагледа у оквиру оваквог насеља стоје, као извори прихода, следеће могућности:

- узгој органски или биолошки гајеног поврћа
- узгој непрсканог воћа
- пчеларство
- гљиварство и
- виноградарство, иначе веома раширени у овом крају
- скупљање и узгој лековитог и зачинског биља
- бављење сточарством, што до сада нисмо радили
- широк избор могућности за зараду који пружа Зајечар, град од око

40 000 становника, за особу спремну да свакодневно или повремено

путује на релацији еко-насеље - Зајечар

- откуп пољопривредних производа од сељана и даља трговина
- ткање
- плетење корпи
- израда одеће или обуће у кућној режији
- узгајање животиња (сточарство или кућни љубимци)
- еколошки пројекти

Оно што смо увек планирали да радимо је организовање летњих кампова и боравка људи свих старосних категорија у природи, уз предавања и практично подучавање на теме здраве хране, биобаштованства, брања лековитог биља, исхране самониклу биљним врстама, старих заната и слично. Ова предавања за нас могу да буду извор прихода и да истовремено шире све наше идеје, оплемењујући тако и нас баш као и наше госте. За смештај гостију замишљена је велика гостинска кућа која је тренутно у изградњи, као и изградња мањих кућа од дрвета и набоја . У великој гостинској кући би се обезбедиле и просторије које би служиле као кухиња, трпезарија и

Велика сала за разноврсне потребе ...

Као могућност постоји и узгој органски гајеног поврћа на већој површини.

Шта значи овако произведено висококвалитетно и здраво поврће, уз сертификат одговарајуће установе, лако је претпоставити, нарочито ван граница наше земље, где се здравствено-безбедно поврће цени много више од плантажно добијеног хемијски третираног поврћа.

Осим тога, ово, релативно незагађено подручје изузетно обилује великим бројем лековитих биљних врста и гљива чије брање, сушење

и продаја од пролећа до касне јесени може бити извор прихода.

ЦИЉЕВИ

Наш циљ је изградња алтернативног еко-етно насеља за више породица или самосталних заједница, уз довољну снабдевеност водом и струјом, са добрим прилазним путем, и живот у њему током целе године, уз поштовање раније наведених еколошких и етнолошких идеја. Успех оваквог насеља био би пример и узор особама којима је потеребно мало више подстицаја да се одвоје од урбане средине и да у својој будућности измене на боље свој живот. Са оним што смо досад урадили и са могућностима које су нам на располагању сигурни смо да ћемо ову идеју у потпуности остварити.

ЗА КРАЈ

Наша досадашња истрајност и посвећеност идеји овог насеља, као и доследност у намери да је до краја спроведемо, довољно говоре о томе колико желимо да ово еко - етно насеље заиста у потпуности оживи. Уверени смо да је ова наша идеја на добром путу да се у потпуности реализује, баш као и да буде идеја водилца за многа друга насеља и заједнице које ће надамо се нићи у нашој земљи.

Полуукопана биоклиматска кућа од природних материјала

Овакве куће граде се на падини окренутој ка југу (евентуално ка југо-западу), директним усецањем у падину брда или делимичним укопавањем. Сви, или готово сви отвори на кући налазе се на њеној фасадној-предњој (јужној) страни. Бочне и задња страна (северна) изводе се са солидном хидро изолацијом и укопавају у засечени терен падине. Између укопаних зидова и засечене земље је слој шљунка од 0,5 м ширине који служи као дренажни слој.

Куће овог типа смо градили без армирано-бетонских стубова и гвоздене арматуре, од крупно ломљеног и притесаног камена. Масивни камени зидови ширине 50 - 60 цм служе као акумулатори топлоте. Дрвеће, лоза и пузавице, засађени испред куће, чине заклон лети од прекомерног сунчевог зрачења. Додатне равне рефлектујуће површине омогућавају зими бољи упад сунчевих зрака:

Мокри чвор се налази на северној страни куће. Спаваће собе су окренуте ка истоку, кухиња ка западу, а дневни боравак ка југу. Оваква оријентација просторија означава њихову повезаност са различитим дејством Сунца. Предности овакве градње кућа су следеће:

- својом оријентацијом према странама свата и укопавањем у терен,

кућа је заштићена од хладноће и ветра;

- лети се оваква кућа лакше расхлађује;
- зими се кућа лакше загрева, чиме се у великој мери смањују издаци за грејање.

Традиционални тип куће за брдско - планинско подручје

Други тип еколошких кућа грађен у нашем насељу је традиционална кућа са кровом на четири воде, грађена од природних материјала и без арматуре.

Подрум се зида од ломљеног камена, а зидови куће од дрвета и камена.

Кровна конструкција је дрвена, а таваница од греда и дасака, са изолацијом од трске.

Кров се покрива ћерамидом, бибер - црепом или обичним црепом.

Биолошка производња здравствено - безбедне хране

Једна од основно усмерење нашег пројекта је биобаштованство, однос -

но производња здравствено - безбедне хране, заснована на следећим принципима:

- поврће се одгаја искључиво без икаквих хемикалија
- за повећање плодности земљишта користе се:
 1. компост који представља органско ђубриво добијено разлагањем разних органских отпадака под дејством микроорганизама,
 2. течна ђубрива справљена од лековитог биља (коприве, раставића ...)
 3. прегорели стајњак природно гајене стоке, измет зечева и живине
 4. глистењак - ђубриво које производе гајене глисте
- земљиште у биобашти је увек покривено слојем сламе, сена и лишћа (малце),

што повољно утиче на његову растреситост; овај покривач задржава влагу и

спречава прекомерно исушивање и раст корова
- земља у биобашти се не прекопава и не преврће, јер се тиме уништава еко -

-систем корисних микроорганизама; уместо сталног риљања одржава се слој

од оков 30 цм плодне, растресите земље

- Леје нису засађене једном баштенском културом, већ су увек мешовито засејано са 2 - 3 врсте поврћа које доспева у различито доба и међусобно се штити од биљних штеточина својим мирисом и излучевинама
- води се рачуна о многим другим стварима: плодореду, утицају Сунца и Месеца, квалитету и температури воде за заливање баште, квалитет семена и његовом биогенетски материјалу, међусобном утицају разних повртарских и цветних врста ...

Поштујући ова правила, уз задовољство које имамо док се бавимо нашом баштом, ми добијамо плодове који су укусни, сочни, богати хранљивим материјама и, што је најважније, незагађене.

Само гајење поврћа на здравом и незагађено земљишту, без примене икаквих хемикалија, као основни услов, може дати плодове који се заиста могу назвати безбедним по наше здравље.

ЛЕКОВИТО БИЉЕ

Због разноврсности у својој клими, овај крај Србије има веома разнолик биљни свет,, па самим тим и велики број лековитих биљних врста и ароматичних трава, које, као самоникле биљне врсте, красе нашу околину. Поред тога, постоји одређен број лековитих трава захвалних за Баштенско гајење у овим климатским условима (оштрије зиме, врела лета, релативно сушно подручје). Треба ли набрајати? Мајчина душица, раставић, кантарион, матичњак, глог, шипак, купина, трњина, хајдучка трава, али и неке ређе врсте као арника, хмеља и вилин сито су само неке лепотице које настањују ове просторе. Лековито биље се бере током целе године, чак су и у зимским месецима у плану имела и плод клеке. Са доласком пролећа расте број биљних врста које пристижу за брање и сушење, а њихов број кулминира током топлијег дела године. Брање, сушење и продаја самониклог и гајеног лековитог биља може бити јако добра допунска зарада становницима еко - насеља.

